
Jana Wohlmuth Markupová

Vést dobře rozhovor je náročné

eště jako studentka zpovídala pro bakalářskou práci profesora Radima Palouše, prvního porevolučního rektora Univerzity Karlovy. **Jana Wohlmuth Markupová** se však neptala toliko jeho, ale zajímaly ji širší souvislosti a také rodinné sítě – coby orální historička totiž skládala obraz Rodiny Paloušovy, jakožto jednoho z center českého disentu, jak se jmenovala její studie.

„Rozhovory byly úžasné a dosud se divím, že jsem měla tu drzost oslovit zpočátku právě jeho,“ vzpomíná Jana Wohlmuth Markupová. Zajímala ji spousta věcí: podpis Charty či okolnosti po úmrtí profesora Jana Patočky, ale také vzpomínky manželky Aničky Paloušové. „Když s lidmi z rodiny mluvíte, sice nejsou ‚na první dobrou‘ spojeni s disidentskými aktivitami, ale najednou vidíte, že by se bez nich nic neobešlo,“ vypráví nadšeně. Za svoji diplomovou práci, v níž si všimla Ivana M. Havla, dostala v roce 2014 Cenu Josefa Hlávky. Po třech letech vyšla v Karolinu i knižně. Je snad disent její specializací?

„To je složitější. Bavila jsem se také se studentskými vůdci, moje připravovaná disertace je o letech 1945 až 1952... Zajímá mne mikroperspektiva, kdy přes osudy jednotlivců nahlížím širší spektrum soudobých dějin,“ vypráví Jana, která se jen v posledních třech letech výrazně autorsky podílela hned na třech knihách. „Odhaduji, že důkladných rozhovorů, které mívají tak přes hodinu až dvě, jsem zpracovala zhruba padesát až osmdesát,“ líčí vedoucí pracoviště orální historie a soudobých dějin při Fakultě humanitních studií UK.

Old school versus iPhone

K orální historii, tedy k výzkumu dějin za pomoci vzpomínek pamětníků, neodmyslitelně patří nahrávací zařízení. Sama má alespoň dva diktafony; jednak svůj oblíbený klasický Philips a mobil pro záložní nahrávku. „Studentům půjčujeme diktafony Sony, ale užívají hlavně iPhone. To ostatní je pro ně old school,“ usmívá se. Novinkou je též nahrávání videí, často coby třetí záznamový kanál, na což jsou ovšem mezi orálními historiky rozporné názory. Byť video přináší vizuální stopu a informace navíc, narátory může i rušit. Pro velké projekty, se stovkami řízených rozhovorů, mají historici profesionální písáčku.

„A s každým semestrem zkoušíme, jak se zlepšily metody počítačového přepisu. Vývoj jde dopředu, ale chyb je tam ještě spousta. Všichni – kromě naší písáčky – po tom toužíme,“ vtipkuje s douškou, že předseda České asociace orální historie a její kolega Jiří Hlaváček technologie bedlivě sleduje a vede kurzy jako Orální historie v digitálním věku.

Jak vést dobrý rozhovor? „Je to náročné. Začínáme obecnými zásadami, poučkami pro různé modelové situace: když se narátor rozpláče, dostane do situací, které nechtěl... Se studenty si věci i přehráváme ve dvojicích trojicích, máme cvičení. Nebude to nikdy jako v praxi, ale může vás to na leccos připravit,“ říká Wohlmuth Markupová.

Sebe v nadsázce označuje jako „přebornici“ na morbidní a složité situace. „Ta úplně první spadá do roku 2011, kdy jsem měla poprvé nahrávat s Ivanem M. Havlem do své diplomky. Domlouvali jsme se od října, ale vyšlo to na 19. prosince 2011. Kdo je dobrý v datech, vzpomene si, že 18. prosince zemřel jeho bratr Václav Havel. To byla těžká předrozhovorová situace, nabízela jsem i odložení. Panu Havlovi jsem kondolovala, nicméně řekl, ať beztak dorazím,“ vzpomíná. Nakonec si – jen pár hodin po úmrtí bývalého prezidenta – povídali o celém projektu. Klaplo to.

Historici ctí i eventuální anonymizaci respondenta, ale Jana té možnosti zatím nevyužila. Jsou ovšem logické výjimky: jedna z jejích studentek to dělat musí, neboť se zabývá uprchlíky ze Severní Koreje, jejichž rodiny by to ohrozilo na životě. Nahrávky bývají archivovány; odborníci je tak mohou konfrontovat, mají k nim přístup podobně jako ke zdrojové literatuře.

Tuzemskými klasiky oboru jsou Miroslav Vaněk a Pavel Mücke, mimo jiné sestavitelé knihy o sametové revoluci, kterou vydal Oxford University Press. O magisterské studium orální historie, které se po dekádách existence už málokdo vysmívá, mívají zájem pestří uchazeči. Nově se hlásí i student, který již vystudoval práva. Přijmou snad ke studiu třeba i bakaláře biologie, který se zajímá o rok 1989 na Albertově? „Když udělá přijímačky, tak ano. Musíme vidět jeho zájem,“ tvrdí Markupová s tím, že mají i absolventa počítačových věd z ČVUT.

Po svobodě důraz na klima?

Orální historici dočasně sídlí tam, kde bývala pověstná „vokovická Sorbonna“. Natáčely se tam i Pelíšky. Brzy se ale mají stěhovat do nové budovy, kterou FHS UK staví v Troji. „Chce se nám tam, protože jsme zvědaví, jak to bude vypadat, když bude celá fakulta pospolu,“ přiznává historička, jež si v létě vyrazí číst podklady do nedaleké Divoké Šárky.

Co bude zajímat orální historiky za třicet let? „Těžko předjímat, prognózy nemám v oblibě, ale z našich projektů vidíme, že zatímco pro pamětníky studentské revoluce 1989 i pro nás bývaly důležité otázky svobody a podobně, tak dnes – v ovzduší svobody – často připomínají, že jejich děti už zajímá daleko víc životní prostředí. Pokud si mám tipnout, tohle je téma, jež hýbe mladou generací. Třeba budou jednou historici slýchat, jaké to bývalo jezdit o jarních prázdninách do Bedřichova lyžovat a nač byla v Praze hrabla na sních,“ uzavírá Jana.

Mgr. Jana Wohlmuth Markupová

Vede pracoviště Orální historie – soudobé dějiny na FHS UK. Jako doktorandka působila v Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd ČR. Vydala monografii o Ivanu M. Havlovi (Karolinum 2017), přispěla též kapitolami a rozhovory do řady monografií nejen o sametové revoluci 1989.

Text: Martin Rychlík • Foto: Hynek Glos